

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Είχαμε την πείρα αλλά μας διέφευγε το νόημα,
Κι η προσέγγιση στο νόημα αποκαθιστά την πείρα
Με μια διαφορετική μορφή, πέρα από κάθε νόημα
που μπορούμε να προσδώσουμε στην ευτυχία.
(Τ.Σ. Έλλιοτ, *The Dry Savages*,
μετ. Κλείτος Κύρου)

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ όπως πρωτοεμφανίζεται στην κλασσική αρχαιότητα ενεργοποιεί την αλήθεια της «Πόλης» ως μιας συλλογικής-κοινωνικής οντότητας που μορφώνει τους δικούς της νόμους και που αναμφίβολα βρίσκεται σε αρμονία με τα άτομα. Χρειάστηκε η πάροδος αιώνων για να συναντήσουμε το άτομο ως τη σημαίνουσα υποκεμενικότητα γύρω από την οποία περιστρέφεται όλος ο κόσμος. Η αντιπαλότητα του ατόμου και της κοινωνίας, η υποδούλωση του επιμέρους στο όλον και οι προσπάθειες επανασυμφιλίωσής τους είναι η αιχμή του δόρατος στη σκέψη εκείνων των στοχαστών που βρέθηκαν στο στρόβιλο του «κοινωνικο-ιστορικού γίγνεσθαι» και δοκίμασαν τις συνέπειες της ήττας.

«Το φιλοσοφείν σημαίνει να προσπαθείς να είσαι ελεύθερος, στο χώρο της σκέψης». Η ρήση αυτή είναι και μια μαρτυρία της αδύνατης απόδρασης από «την υπευθυνότητα, την επιλογή, την απόφαση» (Κ. Καστοριάδης). Αυτό το άνοιγμα προς την ελευθερία φέρει την Πολιτική στο προσκήνιο ως το κατ'εξοχήν τοπίο πραγμάτωσης αυτών των τριών στοιχείων. Η πολιτική δραστηριότητα θα μπορούσε να μετασχηματίσει την κοινωνική θέσμιση με γνώμονα την αυτονομία του ατόμου και της κοινωνίας.

Τη θεμελίωση αυτού του προτάγματος μέσα στον κόσμο αντιμάχεται η τελευταία μεγάλη επανάσταση της πληροφορικής που μας έφερε κοντά στην πραγματοποίηση των ουτοπικών οραμάτων μιας επιστημονικοκρατούμενης κοινωνίας.

Τα απέραντα μουσεία της ανθρώπινης σκέψης (βιβλιοθήκες, ακαδημίες, πανεπιστήμια αλλά και αποθήκες πληροφοριών) μπορούν σήμερα να μας προ-

μηθεύσουν κάθε είδους κριτική του επιστητού αλλά και κάθε είδους μετακριτική. Ο καθένας μας δεν έχει παρά να επιλέξει εκείνο το είδος που ταιριάζει περισσότερο στις ιδιοτροπίες του, στην παραξενιά του. Από τον επαναστατικό βολонταρισμό έως το στρουκτουραλισμό και όλες τις μετα-εκδοχές υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία επιλογών.

Διαβάζοντας το Δεύτερο θάνατο του Ραμόν Μερκαντέρ στάθηκα σε μια πειστική όσο και καυστική διαπίστωση του Χορχέ Σεμπρούν: Φαίνεται ότι οι μόνοι ήρωες της επανάστασης σήμερα, οι μόνοι πιστοί της είναι οι πράκτορες της KGB. Η «αγωνία» των «πρακτόρων» του Σεμπρούν για την επανάσταση είναι το ίδιο το τέλος της. Γιατί κάθε επανάσταση, όταν εγκαταλείπεται από τη δύναμη της, τη μάζα που την κινεί γίνεται όργανο στην υπηρεσία του θύτη που την επικαλείται για να εδραιώσει την κυριαρχία του. Η φυσικοποίηση του κοινωνικού κόσμου μπορεί κατ' αυτό τον τρόπο να επιβεβαιώνει τις προτάσεις του J. Baudillard: Το μέγεθος της μάζας είναι ανάλογο με την αδράνειά της. Σ' ένα τέτοιο καθεστώς έχουμε κάθε λόγο να διαπιστώνουμε το τέλος της ιστορίας, να μιλάμε για θάνατο της πολιτικής.

Οι μεγάλοι Πατέρες που προτάσσουν τις σημερινές επαναστάσεις των ανατολικών χωρών θέλοντας να μας μηδενίσουν μέσα στο όραμα της καταναλωτικής ελευθερίας δεν διαφέρουν απ' όσους υπεραμύνονται «των εικονισμάτων του μαρξισμού-λενινισμού» που καταργήστηκαν τόσο με τα Γκουλάγκ όσο και με τους δολοφονημένους αριστερούς σ' ανατολή και δύση. Αποκαθηλωθούν ή όχι παραμένει το γεγονός της κάθαρσής τους έχοντας γίνει της μοδός, κυκλοφορούντα ως διακοσμητικά εις τα εξ ανατολών εισαγόμενα ωρολόγια που το υπερμεγέθες τους kitsch μας υπενθυμίζει το σταλινικό θαυμασμό της ρήσης «ο χρόνος είναι χρήμα».

Στην πραγματική αντιπαλότητά μας με το υπαρκτό αίσχος δημοσιεύουμε στο τεύχος αυτό μια σειρά μελετών ελλήνων και ξένων στοχαστών που η συνέπεια και το κριτικό πνεύμα τους ξεπερνά την τρέχουσα νεοελληνική προβληματική, η οποία επιμένει να «αγνοεί» τις απόψεις τους. Είναι η δική μας απάντηση τόσο στους πλατυκέφαλους δεικασαύρους των κομμάτων όσο και στους χοντροκέφαλους ψυχρούς υποστηρικτές τους.

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης στο δοκίμιό του «άτομο, κοινωνία, ορθολογικότητα και ιστορία» (που πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό *ESPRESSO* το Φεβρουάριο του 1988) εξετάζει τις τέσσερις αυτές έννοιες στο φως του προτάγματος της αυτονομίας και μ' αφορμή το έργο του Φίλιπ Ρεϊνών για τον Μαξ Βέμπερ. Ασκώντας κριτική στις φιλοσοφικές προϋποθέσεις της ατομικιστικής κοινωνιολογίας του Βέμπερ επανεκτιμά τις κυριότερες προσπάθειες άρσης των αντινομιών της βεμπεριανής κοινωνιολογίας, όπως αυτές παρουσιάζονται στο έργο συγχρόνων μας στοχαστών.

Όσον αφορά την πολιτική και κοινωνική θεωρία, παρουσιάζουμε τρία δοκίμια, που από διαφορετικές οπτικές γωνίες πασχίζουν για την κατανόηση και την ανασυγκρότηση μιας πολιτικής και κοινωνικής πρότασης έχοντας υπόψη τ' αδιέξοδα που οδήγησαν στην παρακμή του «κράτους πρόνοιας». Ο Claus Offe αποπειράται να συγκροτήσει ένα πρόγραμμα που να διευρύνει και να ανανεώνει τις κατακτήσεις του κράτους πρόνοιας. Ο György Markus αναλύει τις ιστορικές και κοινωνικές συνιστώσες, σε διεθνές και τοπικό επίπεδο της μεταπολεμικής ακμής του κοινωνικού κράτους, το οποίο στηρίχτηκε από τη σοσιαλδημοκρατική πολιτική. Ο Κ. Κατσουρός καταπιάνεται με το δύσκολο έργο της αναζωογόνησης της πολιτικής σήμερα.

Μια διαφορετική εικόνα του κόσμου μας παρουσιάζει ο Jean Baudrillard στο δοκίμιό του «Το 2000 δεν θα 'ρθει ποτέ». Πρόκειται για την εισήγησή του σε διεθνές συνέδριο για το τέλος της ιστορίας, που πραγματοποιήθηκε στο Σίδνεϋ της Αυστραλίας τον Ιούλιο του 1988. Τα πρακτικά του συνεδρίου δημοσιεύτηκαν σε ειδική έκδοση υπό τον τίτλο Future Fall: Excursions into post-modernity.

Ο Alain Tourmaine, τέλος, μ' αφορμή την επέτειο της γαλλικής επανάστασης επιχειρεί μια ανάλυση της έννοιας της επανάστασης και τον επαναπροσδιορισμό της στις μεταβιομηχανικές κοινωνίες. Το δοκίμιό του αναδημοσιεύεται από το Projet no 213, Σεπτέμβριος του 1988.

Αθήνα, 20/6/1990
Γ. Ν. Μερτίνας

